

Prof. Dr. Fuat SEZGİN

Prof. Dr. Fuat Sezgin 24 Ekim 1924 tarihinde Bitlis'te doğdu. Erzurum'da ortaokulu ve liseyi bitirip 1943 yılında ilk planına göre matematik okuyup mühendis olmak için İstanbul'a geldi. Bir akrabasının tavsiyesi üzerine, İstanbul Üniversitesi Şarkiyat Araştırmaları Enstitüsü'nde alanında en tanınmış uzmanlardan Alman şarkiyatçı Helmut Ritter tarafından verilen bir seminere katılan Sezgin, ilk planını kökten değiştirdi. Ritter'in anlattıklarının büyüleyici etkisi altında Fuat Sezgin ertesi gün derslere kayıt olmak üzere Enstitü'ye gitti. Ne kayıt için son günün geçmesi, ne de Ritter'in alanının çok zor olduğuna yönelik uyarımları, Sezgin'i kesin kararından vazgeçiremedi.

Alman ordusunun 1943 yılında Bulgaristan'a kadar ilerlemesinden dolayı Türkiye'de üniversite öğretimi askıya alındığında, Ritter öğrencilerine bu uzun arayış değerlendirmeleri ve Arapça öğrenmelerini tavsiye etti. O sırada Fuat Sezgin Cerîr et-Taberî'nin tefsirini, Türkçe meali içeren kitaplarla karşılaştırmaya karar verdi ve zor bir dille yazılan tefsiri anlayabilmek için altı ay boyunca her gün 17 saat Arapça çalıştı. Altı ayın sonunda Taberî tefsirinin Arapçasını gazete okur gibi okuyordu. Helmut Ritter, Ebû Hamid el-Gazalî'nin İhyâu Ulûmi'd-Dîn kitabını okuması için Fuat Sezgin'in önüne koyduğunda, öğrencisinin bunu kolayca başarabilmesine çok memnun oldu. Dil öğrenmede büyük yeteneğe sahip olan Fuat Sezgin'in beş dile aynı anda başlayarak her yıl yeni bir dil öğrenmesini önerdi. Sezgin de ileri yaşlarına kadar bu yüksek çalışma temposunu devam ettirdi.

1947 yılında Bedî ilminin tekâmülü konusundaki tezini bitirdikten sonra, Helmut Ritter'in danışmanlığıyla Ebû Ubeyde Me'mar ibn el-Musennâ'nın Mecâzu'l-Kur'ân'ındaki filolojik tefsirini konu alan ikinci bir tez hazırladı. Fuat Sezgin, doktora tezi için araştırmalarını sürdürdüğü Muhammed el-Buhârî'nin hadis kitabından bazı yerlerin Mecâzu'l-Kur'ân'dan alındığını fark etti. El-Buhârî'nin yazılı kaynakları kullanmış olması, daha önce akademisyenlerin ve muhaddislerin mecmualarının sadece sözlü geleneğe dayandıklarına dair tezlerinin yanlış olduğunu kanıtladı. Fuat Sezgin Buhârî'nin Kaynakları Hakkında Araştırmalar adındaki takdim tezini 1956 yılında yayımladı.

1960 yılında Türkiye'deki askerî darbenin iktidara getirdiği hükümet tarafından hazırlanan ve 147 akademisyenin üniversitelerden men edildiği listede kendi adının da bulunması üzerine Sezgin, Türkiye dışında çalışmalarını sürdürmek zorunda kaldı. Çaresiz anavatandan ayrılarak Frankfurt üniversitesinde araştırma ve öğretim faaliyetlerine devam etti. 1965 yılında Câbir ibn Hayyân konusunda ikinci doktora tezini Frankfurt Üniversitesi Institut für Geschichte der Naturwissenschaften'da yazdı ve bir yıl sonra profesör unvanını kazandı. Aynı yıl kendisi gibi şarkiyatçı olan Ursula Sezgin'le evlendi. Kızları Hilal, 1970 yılında dünyaya geldi.

İnsanlık tarihinin başlangıcından bugüne kadar sahasında yazılan en kapsamlı eser olan Arap-İslam Bilim Tarihi'nin (Geschichte des Arabischen Schrifttums – GAS) ilk cildini, 1967 yılında yayınladı. 17 ciltten oluşan eserin bugünlerde 18. cildini yazmaktadır. Bu kapsamlı eserin muhtelif ciltlerinde bulunan konulardan bazıları şöyledir: Kur'an ilimleri, hadis ilimleri, tarih, fıkıh, kelam, tasavvuf, şiir, tıp, farmakoloji, zooloji, veterinerlik, simya, kimya, botanik, ziraat, matematik, astronomi, astroloji, meteoroloji ve ilgili alanlar, dilbilgisi, matematiksel coğrafya, İslâm'da kartografya, İslam felsefe tarihi.

Carl Brockelmann'ın Geschichte der Arabischen Literatur adlı eserini geliştirmekle ilgilenen ve farklı ülkelerden seçilen 10'dan fazla akademisyenden oluşan bir komite GAS'ı takdir etti ve Brockelmann'ın eserini geliştirme işini Sezgin'e bırakmaya karar vererek 1967 yılında kendisini lağv etti. Aynı yıl, Fuat Sezgin'in İstanbul'da bulunan Hocası Ritter'in uzman gözüyle değerlendirmesini öğrenmek için birinci cildin bir kopyasını gönderdiği zaman, tecrübeli şarkiyatçı, "böyle bir çalışmayı daha önce kimsenin yapamadığını ve bundan sonra da hiç kimsenin yapamayacağını" ifade ederek Fuat Sezgin'i kutladı.

1978 yılında Kral Faysal İlimler Ödülü'ne lâyık görülen Fuat Sezgin, bu ödül kendisine takdim edildiğinde, verilen bu desteği değerlendirerek 1982 yılında, Johann Wolfgang Goethe Üniversitesi'ne bağlı olan, hâlen yürütücüsü olduğu Institut für Geschichte der Arabisch-Islamischen Wissenschaften'ı kurdu.

İslam bilim aletlerini kitaplardan modeller halinde insanlara tanıtmak isteyen Alman fizikçi Eilhard Wiedemann 1900 yılında İslam bilim aletlerinin modellerini yapmaya başlamış, 1928 yılına kadar hayatının yaklaşık 30 yılında beş aletin modelini yapmayı başarmıştır. Prof. Dr. Fuat Sezgin hocamız "Acaba 30 aleti yapmayı başarabilir miyim?", "Bir müze olmasa bile bir odayı doldurabilir miyim?" düşüncesi ile başladığı çalışmalarını Frankfurt'ta kurduğu İslam Bilim Tarihi müzesinde 800'den fazla alete ulaştırmıştır. Müzede, İslam kültür çevresinde yetişen bilim insanlarının buluşlarını bilimsel alet, araç ve gereçlerinin yazılı kaynaklara dayanarak yaptırdığı sekiz yüzden fazla örnekleri sergilenmektedir. Aynı binada hayatı boyunca dünyanın her yerinden büyük bir özenle, zorluk ve sıkıntılara katlanarak aldığı 45 000 ciltlik kitaplarla kurduğu Bilimler Tarihi Kütüphanesi bulunmaktadır. Bazı kitapları, sahasında orijinal tek nüsha olma özelliğini taşıyan bu kütüphane İslam Bilimler Tarihi açısından dünyada tek olma özelliğine sahip, koleksiyon bir ihtisas kütüphanesidir.

Prof. Dr. Fuat Sezgin'in olağanüstü gayretleri ve çalışmalarıyla ikinci bir müze 2008 tarihinde içerisinde yaklaşık 700 eserin olduğu ve bu eserlerin tamamına yakını saygıdeğer hocamızın çabalarıyla bağış olarak kazandırılmış İstanbul Gülhane Parkı içerisindeki binada bütün milletimize armağan edilmiştir. Bu müzeler, Müslüman bilim

adamlarının yüzyıllar boyu insanlığa armağan ettiği icat ve keşiflerini bilim tarihinin değişik disiplinlerdeki evrimini kapsamlı bir şekilde sunmakta olup kendi sahasında dünyada bir yenilik arz etmektedir. Astronomi, coğrafya, gemicilik, zaman ölçümü, geometri, optik, tıp, kimya, mineraloji, fizik, mimari, teknik ve harp tekniği sahalarında sistematik bir düzenle sergilenen eserler, İslam Bilimlerinin büyük keşif ve muazzam buluşlarını göstermekle birlikte bu keşif ve buluşların değişik yollardan Avrupa'ya geçip orada kabul bulduğunu ve alınarak özümsemiğini nefis bir görsellikle ziyaretçilerine apaçık bir şekilde sunmaktadır. Böylece bilimler tarihinin de bir bütün olduğunu, gerçeğe uygun, hislerden ve önyargılardan uzak, tam bir objektiflikle ispatlamaktadır.

Bu müzelerdeki aletleri tanıtıcı mahiyette Prof. Dr. Fuat Sezgin tarafından yazılmış olan 5 ciltlik toplamda 1.121 sayfa "İslam'da Bilim ve Teknik" adlı katalog eser bulunmaktadır. Böyle bütüncül ve kapsamlı bir eser bugüne kadar müze kataloğu olarak ilk defa yazılabilmiş, Türkçe, İngilizce, Almanca ve Fransızca olarak 4 dilde yayınlanmıştır.

2010 tarihinde İstanbul İslam Bilim ve Teknoloji Müzesi'nin faaliyetlerini desteklemek amacıyla Prof. Dr. Fuat Sezgin İslam Bilim Tarihi Araştırmaları Vakfı kurulmuş, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi bünyesinde kurulan Prof. Dr. Fuat Sezgin İslam Bilim Tarihi Enstitüsü ise 2013 yılında öğretime başlamıştır. Prof. Dr. Fuat Sezgin İslam Bilim Tarihi Araştırmaları Vakfı, Fuat Sezgin'in vakıf tarafından yayınlanan kitaplarının satışından elde edilen gelir ile Bilim Tarihi bölümünde lisans eğitimi alan ve enstitüde yüksek lisans yapan öğrencilere vermektedir.

Uluslararası çeşitli akademilerin üyesi bulunan Prof. Dr. Fuat Sezgin, çok sayıda önemli ödül ve nişana layık görülmüştür. Bunlardan bazıları Kahire Arap Dili Akademisi, Şam Arap Dili Akademisi, Fas Rabat Kraliyet Akademisi, Bağdat Arap Dili Akademisi, Türkiye Bilimler Akademisi şeref üyeliğidir. Erzurum Atatürk Üniversitesi, Isparta Süleyman Demirel Üniversitesi, Kayseri Erciyes Üniversitesi ve İstanbul Üniversitesi tarafından Prof. Dr. Fuat Sezgin'e fahri doktora unvanı verilmiştir. Ayrıca Frankfurt am Main Goethe Plaketi, Almanya Birinci Derece Federal Hizmet Madalyası, Almanya Üstün Hizmet Madalyası, İran İslami Bilimler Kitap Ödülü, Hessen Kültür Ödülü ve T.C. Cumhurbaşkanlığı Kültür ve Sanat Büyük Ödülü sahibidir.

Prof. Dr. Fuat Sezgin öncülüğünde kurulan İstanbul İslam Bilim ve Teknoloji Tarihi Müzesi, üstün nitelikli eser ve ortaya konan özgün çalışmalardan dolayı kurum statüsünde Kültür ve Turizm Bakanlığı 2016 Özel Ödülü'ne layık görülmüştür.

Sağlık sorunları nedeniyle 30 Haziran 2018 tarihinde, 94 yaşında yaşamını yitiren Prof. Dr. Fuat Sezgin, İstanbul'da Gülhane Parkı içerisinde bulunan İslam Bilim ve Teknoloji Tarihi Müzesi'nin önünde medfun bulunmaktadır.